

A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága 1995. I. félévi plenáris ülése és 1995. évi közgyűlése

Az MTA Debreceni Területi Bizottsága a korábbi közel két évtized eredményes kezdeményezéseit megtartva új hagyományokat próbál teremteni. Tradicionális rendezvényeink sorában a leglényegesebbek az évente kétszer megrendezésre kerülő plenáris ülések. Új kezdeményezés az évi közgyűlés, illetve az első félévi plenáris ülés és a közgyűlés egy programban történő megrendezése. Erre az eseménysorozatra került sor 1995. január 24-én — az ország más részéről hozzánk érkezők által továbbra is irigyelt — DAB székházban. A rendezvény délután 14 órakor a DAB testületi üléssel kezdődött. Ezen részt vettek a régió akadémikusai, a szakbizottságok elnökei, a két kapcsolódó megye tudományos testületének képviselői, néhány meghívott és a DAB vezetősége.

Berényi Dénes, a DAB elnöke rövid megnyitójában utalt az akadémia új alapszabályzata által teremtett új lehetőségekre, feladatokra. Felhívta a figyelmet arra, hogy a délutáni programban (közgyűlés) a szakbizottságok munkájának illetve a DAB és a vezetőség tevékenységének ismertetését a két fő program között megosztották, s kérte a jelenlevőket az alkotó részvételre.

Ezt követően *Gaál Botond*, a DAB tudományos titkára tekintette át a szakbizottságok munkáját. Általánosságban egyértelműen élenkülés jellemezte a munkabizottságok 1994. évi tevékenységét, ha vannak alig valamit felmutató területek is. Három új munkabizottság is megalakult, és továbbiak létrehozására fogalmazódott meg igény. Az előadó szakterületenként haladva néhány mondatban kiemelte a specifikus tevékenységeket.

Ebből kiderült, hogy néhány szakma szerencsésen megtalálta tevékenységében a regionális jelleg érvényesítésének lehetőségét; több terület — nem tagadva azt, hogy az érdemi munka a munkabizottságokban kell, hogy folyjon — szakbizottság szintű rendezvényeket, fórumokat tart; törekvés figyelhető meg a fiatal kutatók, hallgatók tudományos munkájának ösztönzésére, értékelésére; a DAB székház néhány szakbizottság tevékenységében mindennapos helyszín, egyre inkább „otthon”. Külön figyelmet érdemel az a kezdeményezés, amely tisztázni kívánja a DAB szerepét az igényes ismeretterjesztés–magas szintű tudományos munka spektrumában.

Berényi Dénes kiegészítésként elmondta, hogy a kapcsolódó teljes anyagot elküldik az Akadémiának, míg egy rövidebb összegzés megjelenik a Debreceni Szemlében.

A jelenlevők figyelmébe ajánlotta az előtűnik levő egyik írásos mellékletet, amelyben a DAB vezetőség szabályozza a munkabizottságok megalakulását. Kérte, hogy munkabizottságok csak akkor létezzenek, illetőleg jöjjenek létre, ha érdemi munka illetve annak lehetősége áll mögöttük.

A napirend szerinti 3. pontban a DAB elnöke felidézte a miskolci társszervezettel való együttműködés történetét, amelyet szakmai és földrajzi okok egyaránt indokolnak. A szóban forgó kapcsolatot „szentesíti” a korábbi 1981-es szerződés megújításaként is tekinthető Együttműködési Megállapodás. *Berényi Dénes* biztatott a miskolci tudósokkal, műhelyekkel való együttműködésre, csakúgy mint a kassai, szlovák partnerekkel való közös munkákra, együttgondolkodásra.

Ezzel át is vezette az ülést — kötetlen beszélgetésre invitálva — az egyebek napi-
rendi pontra. Ennek első részében egy tisztázó vita alakult ki arról, hogyan is értelmezendő a Kassai Egyetemek Szövetsége és a DAB között a közelmúltban aláírt tudományos egyezmény — melyet a jelenlevők írásban is megkaptak. A vitában sorrendben *Kurucz Gyula, Kecskés Mihály, Gaál Botond, Csikai Gyula, Nemessályi Zsolt* és *Sztaricskai Ferenc* vett részt, illetve többször reflektált a felvetődött gondolatokra Berényi Dénes.

Mindebből kiderült, hogy a megállapodás az 1994. áprilisi debreceni rendezvény folytatásaként tekintendő, amikor is a tágabb régió tudományos, felsőoktatási intézményeinek vezetői találkoztak. Az együttműködést készséggel folytatnák a szlovák és lengyel partnerek — a következő rendezvények a tervek szerint náluk lesznek, Kassán, illetve Lublinban — s ennek a folyamatnak egyik állomását jelenti a kérdéses megállapodás. A szlovákiai kutatókhoz fűződő kapcsolatokat nem egyszerűsíti az a tény, hogy jelenleg lényegében nem működik a tudományos akadémiajuk, bár léteznek például az akadémiai intézetek illetve a kassai egyetemek szövetségei. Az lenne a szerencsés, ha a lehető legtöbb szálon: tudományos testületeken, egyetemeken, Kárpátok Régió Tudományos Szövetségén, személyes kapcsolatokon keresztül kötődnének a határon túli, magyarok által is lakott területek tudományos közösségeihez. Szakmában, kutatási témákban és ne intézményekben gondolkodjunk. Lehetőleg tartsuk meg kezdeményező-vezető szerepünket, figyeljünk arra, hogy az angol maradjon a kommunikációs nyelv. Vigyázni kell arra, hogy ne legyen úrrá semmiféle „magyar centrikusság”. A magyar intézmények közötti esetenkénti koordinációt követően a közös érdeken nyugvó tevékenységekre kell a hangsúlyt helyezni; ezek a legkülönbözőbb pályázatok elnyeréséhez is esélyt adhatnak.

Sztaricskai Ferenc az előző témához fűzött gondolatai után ismételten kérte a

DAB támogatását a Debrecenben tervezett gyógyszerészképzés megindításához. Általánosabban is fogalmazva kívánatosnak tartotta, hogy a regionális szervezet szerepe, súlya növekedjen az ország tudományos életében. Ez utóbbi problémához csatlakozott hozzászólásával *Győry Kálmán, Berényi Dénes* és *Gaál Botond*. Úgy látták, hogy a vidékiek alacsony aránya pl. a köztestületi tagok között, egy hosszabb folyamat sajnálatos tünete, amelyet determinált az elmúlt évtizedek tudománypolitikája, és amelyre rásegített a nem fővárosi kutatók elfáradásából adódó érdektelenség.

Az ülés zárópontjaként *Görömbei András* a DAB Klub elnöke értékelte az elmúlt időszak munkáját. A nagyszámú és neves előadókat felvonultató rendezvény ellenére nem volt elégedett. A klubtagok általában — a 30–80 fős látogatottság mellett is — kevesen vannak jelen, s talán ezért is marad el a beszélgetések színvonala a kívánatostól. A szakbizottságok képviselőit biztatta közös, a klub keretein belül megrendezett programok kezdeményezésére, lebonyolítására.

II.

A Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága 1995. évi közgyűlése 4 óra után néhány perccel kezdődött. (A gyülekezés pillanataiban a résztvevőket kellemes meglepetésként érte az a lehetőség, mely szerint a Debreceni Szemle ez évi köteteteinek megrendelése esetén megkaphatják az eddig megjelent 6 számot is.)

Maga a közgyűlés *Rák Kálmán* bevezető, üdvözlő mondataival kezdődött. Közölte, hogy *Kosáry Domokos*, az MTA elnöke megtisztelte jelenlétével közgyűlésünket és elsőnek kért szót.

Az Elnök úr emlékeztetett arra, hogy 4 évvel ezelőtt is itt volt, és párhuzamot vont az akkori és a mai érzései, gondolatai, kétségei között. Az akkori kételyek indokolatlannak bizonyultak, mert az Akadémia elérte, hogy nem irányítja politikai hatalom, új szabály-

zata van, létrejött az új minősítési rendszer, felállt az Akadémiai Köztestület, a kutatóintézetek működnek, hogy csak a leglényegesebbeket említsük. Ma már a szakmai feladatokkal kell foglalkozni, tudományterületenként meghatározni a közeli illetve távolabbi jövő feladatait. Vállalkozó szellemre, bátor tenni akarásra van szükség. Tudomásul kell venni, hogy a „kinyílt világ kevésbé kedvezményezett polgárai lettünk”. Megszűntek az elmúlt 10–20 év azon speciális — többnyire látszat — előnyei is, amikor a két világ határai között mozogva, gyakran híd szerepet tölthettünk be, tudományos értelemben mindenképpen.

Törekedni kell arra, hogy semmi érték ne vesshessen el. Erősíteni kell az Akadémia és az egyetemek közötti kapcsolatot, és meg kell oldani, hogy a PhD-t szerzett fiatal kutatók még legalább 2–3 évig kutatóhelyen maradhassanak. Kifejezte reményét, hogy a XXI. század — XVIII. század analógiájaként — ismét a tudományos, technikai fejlődés, a nagy előrelépések százada lesz.

Az Akadémia elnöke dicsérőleg szólt a DAB tevékenységéről, külön hangsúlyozva a megyei tudományos testületek megalakításában, illetve a regionális — határon túliakat is felölelő — tudományos együttműködésben elért eredményeket.

Az eredeti program szerinti napirend a DAB 1994. évi munkájáról és az 1995. év terveiről szóló beszámolóval indult. *Berényi Dénes* — a napirendi pont előadója — bevezetőjében rámutatott arra, hogy az új alapszabálynak megfelelően az Akadémia Elnökségében is állandó résztvevőként jelen van a területi bizottságok képviselője.

A munka értékelésére rátérve ismételten hangsúlyozta, hogy a DAB munkája elsősorban a szak- és munkabizottságokban folyik. Minden más ezt van hivatva segíteni, szolgálni. Ismertette azt, hogy melyek a DAB, illetve a DAB vezetőség munkájának jellegzetes elemei, szólt az új kezdeményezésekről, a rendszeres, ismétlődő, illetve egyedi rendezvényekről, majd később a tervekről. Mivel beszámolójának anyaga

megjelenik a Debreceni Szemlében is, ezért a részletekre itt érintőlegesen sem térünk ki. Csupán egy általános jellegű megjegyzést szerepeltetünk, amely a pályázati rendszerhez kapcsolódik. A DAB nem foglalkozik könyvkiadással, lehetőségei arra elegendőek, hogy színvonalas kiadványok megjelentetésének költségeihez járuljon hozzá szerény formában, pályázati alapon.

A második napirendi pontban *Tamás Attila* értékelte az új pályázati rendszer tapasztalatait, ismertette az eredményeket, és két kategóriában átadta a jutalmakat, illetve az ösztöndíjakat. Felhívta a figyelmet arra, hogy a szép számú pályázó között részben akadtak olyanok, akik nem feleltek meg a „kutatómunkát nem hivatászerűen végző” kitételnek, másrészt voltak, akik nem tudományos jellegű anyaggal pályáztak. Szerencsére akadtak színvonalas, igényes munkák, mint azt a díjazottak listája tükrözi is.

Ezt követően *Michelberger Pálnak*, az MTA alelnökének felszólalása következett. Köszöntő szavait követően elsőként a poszt-doktori ösztöndíj megteremtésének szükségességével foglalkozott. Ennek hiányában nincs esély arra, hogy a legtehetségesebb fiatal kutatók teljesítménye kiteljesedhessen, sőt arra is kevés az esély, hogy a pályán maradjanak. A továbbiakban szólt az Akadémia májusi közgyűlésére elvégzendő feladatokról, és az Akadémiai Köztestület tévesen értelmezett elszívó hatásáról. Végetül megfogalmazta, hogy az Akadémiának az eddigieknél is nagyobb szüksége van a regionális bizottságok munkájára, átgondolt együttműködésükre.

A 4. napirendi pontban került sor *Vajda Mihály Lehetőség-e még filozófia korunkban?* című nagy érdeklődéssel várt előadására. Jelen beszámoló írója értelmetlennek tartaná az előadás gondolatainak bármilyen formában történő összegzését, avagy egyes részeinek kiemelését. E helyett kifejezi egyetértését *Rák Kálmán* levezető elnök megjegyzésével, melynek lényege szerint nem szólam, ha az előadást rendkívül érde-

kesnek, elgondolkodtatónak és mélyen továbbgondolandónak tartjuk.

Ezzel véget ért a szorosabb értelemben vett közgyűlés, és a program további részében a jelenlevők nagy élvezettel hallgatták a DOTE kórusát (karnagy: *Berkesi Sándor*), melyet ezen a délutánon *Lak Sándor* vezényelt. Műsoruk három dalból állt:

- Viadana: Exultate iusti
- Händel: Ó csillagtermő fényes ég
- Pachelbel: Magnificat

A kórusművek után *Görömbei András*, a DAB Klub elnöke mondott bevezetőt *Bíró*

Lajos festőművész kiállításához. Felhívta a figyelmet arra, hogy a portrék szinte mindegyike arról tanúskodik, hogy *Bíró Lajos* tiszteli, szereti az embert esendőségével, örömeivel, bánatával együtt. A művész képes megragadni az elmúlás, az idő arcokat formáló jeleit.

A bő négyórás rendezvény némi harapnivaló, üdítőital, kávé fogyasztása közbeni kötetlen beszélgetésekkel zárult.

Kormos János,
a DAB természettudományi titkára

Debreceni Akadémiai Bizottság: beszámoló és tervek 1994/95.

Az 1994-es esztendő jelentős volt az egész magyar tudományos közösség és így a Magyar Tudományos Akadémia Debreceni Területi Bizottsága számára is: hosszas várakozás után megszületett az akadémiai törvény, és ezt követően az MTA őszi rendkívüli közgyűlése elfogadta az Akadémia alapszabályait. Ez utóbbi biztosítja a területi bizottságok képviselőit is az Elnökségben: évenként felváltva egy-egy területi bizottság elnöke tagja az MTA Elnökségének. Ez minden bizonnyal előrelépést jelent a területi bizottságok jelentőségének az elismerésében, amelyek mint elnökségi bizottságok indultak, majd már évekkel ezelőtt ún. közgyűlési, azaz a közgyűlésnek felelős bizottságokká váltak.

Saját ügyeinkre, a DAB 1994. évi tevékenységére visszatérve, előjáróban két megjegyzést szeretnék tenni. Az egyik, hogy a DAB munkájának legnagyobb része a szak- és munkabizottságokban folyik. A DAB-nak különben jelenleg 8 szakbizottsága és 53 munkabizottsága van, ez utóbbiak közül há-

rom (kémia-oktatási, kriminológiai és kriminalisztikai, régészeti) 1994-ben jött létre. Ezek rendezvényei nem egyszer országos, sőt nemzetközi jelentőségűek. Csak — mintegy taláalomra — megemlítem a Jelenkortörténeti Konferenciát (1994. szeptember 1–2.), a Magyar Genetikusok Konferenciáját (1994. december 8–9.) és a Nemzetközi Cicero Konferenciát (1994. december 5–7.), de említhetnék sok más is. E folyóirat hasábjain egy rövid beszámoló is megjelenik, amelyik a szakbizottságok múlt évi munkáját tekinti át (Gaál Botond). Éppen a szakbizottsági munka fontossága indokolja, hogy a DAB vezetőségi ülések állandó napirendi pontjává tettük egy-egy szakbizottság informális beszámolóját, továbbá, hogy bevezettük azt a gyakorlatot, hogy a DAB elnöke fél-évenként kötetlen beszélgetésre hívja meg a szakbizottsági elnököket. Mind a két esetben nagyon jók a tapasztalatok.

A másik megjegyzésem arra vonatkozik, hogy kétségtelenül vannak új kezdeményezések a DAB-ban, de munkánk szerves foly-